

УДК 615.15:349.3

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.23.287>М. В. ЗАРІЧКОВА¹, В. М. ТОЛОЧКО¹, К. В. СЕМЧЕНКО², О. М. ДОЛЖНИКОВА¹, С. Г. МОРОЗ¹¹ Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету

Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків

² Національний фармацевтичний університет

Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАКЕТУ ДЛЯ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ В АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Мета – дослідити особливості формування соціального пакету (СП) для фахівців фармації (ФФ) в аптечних закладах та напрямки його адресної реалізації в сучасних умовах.

Матеріали та методи – результати особистих досліджень, наукові методи: вибіркові спостереження, кабінетний та аналітичний аналіз, порівняння, абстрактно-логічний, синтезу, соціологічні (анкетування), експертних оцінок.

Результати дослідження. Питанням соціального захисту ФФ приділяють увагу з часів планової економіки. Разом із тим, вивчення особливостей формування СП для ФФ в аптечних закладах як необхідного інструменту реалізації соціального захисту не є достатнім. За результатами досліджень визначено мотиваційні потреби ФФ під час формування СП в аптечних закладах, доцільність враховувати окремі групи працівників, вік, ставлення до виконання додаткових зобов'язань і функцій, наявність шляхів задоволеності потреб ФФ і роботодавців, складові СП, яким надають переваги ФФ на рівні аптечних закладів, можливі напрями підтримки ФФ у сучасних умовах впливу підвищених ризиків.

Висновки. З'ясовано, що під час формування СП для ФФ на рівні аптечних закладів необхідно орієнтуватися на певні особливості. Для цього досліджено доцільність враховувати окремі групи працівників, можливі шляхи забезпечення потреб ФФ і роботодавців, перелік складових СП, виконання ФФ додаткових зобов'язань і функцій. Окреслено напрями підтримки ФФ під час формування СП в аптечних закладах у сучасних умовах. У комплексі це дозволить підвищити мотивацію у професійній діяльності ФФ, їх соціальний захист, а також якість фармацевтичного забезпечення медичних цивільних і військових установ загалом.

Ключові слова: аптечні заклади; фахівці фармації; соціальний захист; соціальний пакет.

M. V. ZARICHKOVA¹, V. M. TOLOCHKO¹, K. V. SEMCHENKO², O. M. DOLZHNKOVA¹, S. G. MOROZ¹¹ Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists

of the National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine, Kharkiv

² National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine, Kharkiv

FEATURES OF FORMING A SOCIAL PACKAGE FOR PHARMACY SPECIALISTS IN PHARMACY INSTITUTIONS

Aim. To study the features of forming a social package (SP) for pharmacy specialists (PS) in pharmacy institutions and the directions of their targeted implementation in modern conditions.

Materials and methods. The results of personal research, such scientific methods as sample observations, desk and analytical analysis, comparison, abstract-logical, synthesis, sociological (questionnaire), expert assessments were used.

Results. Issues of social protection of PS have been given attention since the days of the planned economy. At the same time, the study of the features of forming SP for PS in pharmacy institutions as a necessary tool for the implementation of social protection was insufficient. According to the results of a survey of respondents, our research determined the motivational needs of PS when forming SP in pharmacy institutions, the expediency of taking into account certain groups of employees in them, the expediency of considering the age of PS, the attitude to the fulfillment of additional obligations and functions by PS when forming SP, the availability of ways to satisfy the needs of PS and employers in the formation of SP, the components of SP that are preferred by PS at the level of pharmacy institutions, possible directions for supporting PS in modern conditions of exposure to increased risks.

Conclusions. It has been found that when forming SP for PS at the level of pharmacy institutions it is necessary to focus on certain features. For this purpose, the expediency of considering certain groups of employees, possible ways to meet the needs of PS and employers, the list of components of SP, the expediency fulfilling additional obligations and functions by PS in the formation of SP have been studied. The directions of support of PS when forming SP in pharmacy institutions in modern conditions have been outlined. In the complex, this will allow to increase the motivation in the professional activities of PS, their social protection and the quality of pharmaceutical provision, medical, civil and military institutions in general.

Key words: pharmaceutical institutions; pharmacy specialists; social protection; social package

Постанова проблеми. Про актуальність тематики свідчить збільшення таких ризиків для життя, як карантинні обмеження та воєнний стан в Україні, що підвищує потребу у фармацевтичному забезпеченні військових і цивільних медичних закладів і населення [1, 2].

Зазначену соціально-медичну функцію здійснюють аптечні заклади завдяки професійній діяльності ФФ. Тому ФФ потребують більшої уваги до їх соціального захисту (СЗ). Такий СЗ треба розглядати як комплекс заходів, спрямованих на зниження рівня впливу негативних чинників на професійну діяльність ФФ та стабільну роботу аптечних закладів загалом. Важливо, щоб СЗ був адресним і ґрунтувався на диференційному підході до ФФ залежно від обставин, що склалися на території розташування аптечних закладів. Саме таким інструментом є соціальний пакет (СП) – набір пільг і компенсацій за роботу ФФ, окрім заробітної плати. СП є впливовим також на організаційну й індивідуальну ефективність праці ФФ, сприяє досягненню збалансованості індивідуальних потреб ФФ з конкретними потребами аптечних закладів для успішного фармацевтичного забезпечення медичних цивільних і військових закладів та населення [3-5].

Окрім того, в умовах війни і вимушеної міграції громадян за кордон та отримання статусу внутрішньо переміщених осіб постає проблема плинності кадрів, їх брак, зокрема і ФФ. Цю проблему розуміють і на державному рівні і створюють умови для підтримки роботодавців. Так, постановою від 20 березня 2022 р. № 331 уряд затвердив «Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні». За кожну працевлаштовану особу з внутрішньо переміщених осіб, за яку сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, надають компенсацію витрат у розмірі 6500 грн щомісячно.

Тому СП допоможе розв'язати питання ускладнених умов праці ФФ, а надто на територіях активних бойових дій чи в близьких до них регіонах, шляхом утримання та

залучення ФФ до роботи в аптечних закладах, що своєю чергою допоможе витримати конкуренцію на вітчизняному ринку праці [3, 6]. Доцільно скористатись накопиченим досвідом розв'язання таких питань серед закордонних корпоративних традицій [7, 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питанням СЗ окремих верств населення і представників медичних і фармацевтичних професій науковці приділяють велику увагу. Так, останнім часом Ю. В. Сотнікова досліджувала ланцюг «соціальна безпека – соціальний захист – соціальне забезпечення» [9], М. А. Барінова – нові підходи до пенсійного забезпечення окремих верств населення [10], А. А. Котвіцька – соціальну сферу діяльності як вид державного соціального управління у фармації [11], І. В. Кубарева – правові методи забезпечення соціального спрямування фармацевтичної діяльності [12], М. В. Зарічкова – розвиток вітчизняної системи соціального захисту та загальні питання впровадження СП в закладах охорони здоров'я України [13-15], Ю. С. Братішко та О. В. Посилкіна – роль корпоративної культури в управлінні трудовим потенціалом фармацевтичних підприємств [16] та ін. Проте вивчення особливостей формування СП для ФФ в аптечних закладах як необхідного інструменту реалізації їх СЗ не є достатнім, що й зумовило формування цілей нашої статті.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. СП розглядають як набір пільг і компенсацій за працю, окрім заробітної платні, що його надає роботодавець з власної ініціативи. Але зараз в Україні під впливом підвищених ризиків для життя, коли є плинність кадрів, їх дефіцит, зокрема і ФФ, СП має стати одним із методів соціального спрямування у фармацевтичному забезпеченні населення, медичних військових та цивільних закладів. Тому важливо дослідити особливості адресного його формування для ФФ на рівні конкретного аптечного закладу. Важливо врахувати, що за функціональним призначенням адресні складові СП для ФФ на рівні аптечного закладу можуть різнитися від таких загальногалузевого характеру [17]. Наприклад, з огляду на економічні можливості аптечного

закладу СП може бути недорогим, але за-требуваним і ефективним, поставати не як зобов'язання, а як інвестиція в персонал. Тому необхідно вивчити особливості формування СП для ФФ на рівні аптечного закладу, що дозволить окреслити проблемні питання для першочергового розв'язання з метою впровадження системи СП, зокрема з акцентом на накопичений досвід західних корпоративних традицій [7, 8].

Формування цілей статті. Метою роботи є дослідити особливості формування СП для ФФ в аптечних закладах та необхідні напрями його адресної реалізації в сучасних умовах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відповідно до головного завдання щодо розроблення напрямів і рекомендацій з впровадження СП для ФФ, формування його функцій і підходів на рівні аптечних закладів об'єктом дослідження слугували наукова література, фундаментальні публікації, наукові огляди та монографічні видання вітчизняних і зарубіжних науковців з питань СЗ персоналу, а також результати особистих досліджень. Предметом дослідження були теоретичні й організаційно-правові засади формування СП в галузі охорони здоров'я та України загалом.

Для досягнення визначеної мети використано сучасні наукові методи: абстрактно-логічний, синтезу, соціологічні (анкетування), особистих вибіркового спостережень, контентного та аналітичного аналізу, порівняння, вибіркового груп, експертних оцінок.

Насамперед було створено анкету з опитування ФФ, що обіймають різні посади в аптечних закладах. Опитування проводили протягом 2022 р. Як респондентів залучали ФФ, узгодженість думок яких, за оцінкою сукупного індексу їхньої компетентності відповідно до рангової шкали від одиниці до нуля, склала не менше 0,5. Було відібрано 142 особи – жінок 126 (88,73 %) і чоловіків 16 (11,26 %). Загальні відомості про них наведено в табл. 1 і 2.

Із табл. 1 і 2 видно, що залучені в дослідження ФФ як респонденти охоплюють майже всі посади в аптечних закладах, що переважно є приватними (94,40 %) і розташовані в містах (88,70 %), селищах міського типу (8,50 %) та селах (2,80 %). За місцем

Таблиця 1

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА КІЛЬКІСТЮ ОПИТАНИХ ВІДПОВІДНО ДО ПОСАДИ

Посада	Кількість	
	абс.	%
Фармацевт	70	49,29
Завідувач аптеки	36	25,35
Асистент фармацевта	18	12,68
Заступник завідувача аптеки	6	4,22
Директор	2	1,41
Заступник директора	2	1,41
Завідувач відділом аптеки	2	1,41
Завідувач аптечним складом	2	1,41
Заступник завідувача аптечним складом	2	1,41
Завідувач аптечним пунктом	2	1,41
Загалом	142	100,0

розташування аптечні заклади, з яких було залучено ФФ як респондентів, представили 15 областей України (табл. 3).

За віком це були ФФ переважно до 30 років (60,56 %) (див. табл. 4).

Вибіркові спостереження, анкетування та експертне оцінювання проводили анонімно протягом 2022-2023 рр. з використанням Google forms. Обробляли дані та оцінювали їх достовірність за допомогою ліцензованих програмних продуктів Microsoft Office Excel [6, 7, 19].

Анкетування дало нам змогу виявити та сформулювати в подальшому рекомендації, які необхідно враховувати під час формування СП для ФФ на рівні аптечних закладів. Насамперед важливо було визначитись із мотиваційними потребами ФФ для формування СП та загальними підходами на рівні аптечних закладів. З'ясовано, що більшість ФФ розглядає СП як обов'язковий

Таблиця 2

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА МІСЦЕМ РОБОТИ

Посада	Кількість	
	абс.	%
Аптека	68	47,89
Аптека в аптечній мережі	62	43,66
Аптечний склад	10	7,04
Аптечний пункт	2	1,41
Загалом	142	100,0

Таблиця 3

**ТЕРИТОРІАЛЬНЕ РОЗТАШУВАННЯ
АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ**

Області України	Кількість опитуваних
Вінницька	14
Дніпропетровська	3
Донецька (підконтрольна територія)	3
Житомирська	8
Закарпатська	7
Київська	10
Львівська	4
Луганська (підконтрольна територія)	2
Одеська	6
Полтавська	15
Рівненська	4
Сумська	7
Тернопільська	5
Харківська	49
Чернігівська	5

в аптечному закладі (78,90 % відповіді респондентів). Разом із тим, 18,30 % опитаних звертають увагу на його мотиваційний характер – фізіологічні фактори, самореалізацію, безпеку, визнання на роботі тощо. Незначна частина респондентів пропонує розглядати СП тільки як компенсаційний пакет в умовах аптечного закладу (2,80 %).

Таблиця 4

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІКОМ

Вік (роки)	Кількість респондентів	
	абс.	%
До 30	86	60,56
30-40	30	21,13
40-50	16	11,27
Більше 50	10	7,04
Загалом	142	100,0

СП має бути ефективним, адресним, а тому доцільно враховувати індивідуальні потреби ФФ. Тобто важливо орієнтуватись на конкретного ФФ, коли структура та елементи під час формування СП базуються на диференційному підході. Тому нами вивчено необхідність враховувати окремі групи працівників в аптечних закладах. Тож ми розглядали весь персонал, керівників, фармацевтів, допоміжний персонал. Результати наведено на рис. 1.

Із рис. 1 видно, що на рівні аптечного закладу під час формування СП доцільно враховувати всіх працівників. Це означає і більшість респондентів (78,90 %).

Далі постає питання, чи доцільно враховувати вікові характеристики для формування СП. Тобто чи важливий вік взагалі, чи орієнтуватись тільки на «кадрове ядро» працівників (41-50 років), чи орієнтуватись на підтримку молодих (до 40 років) або тільки

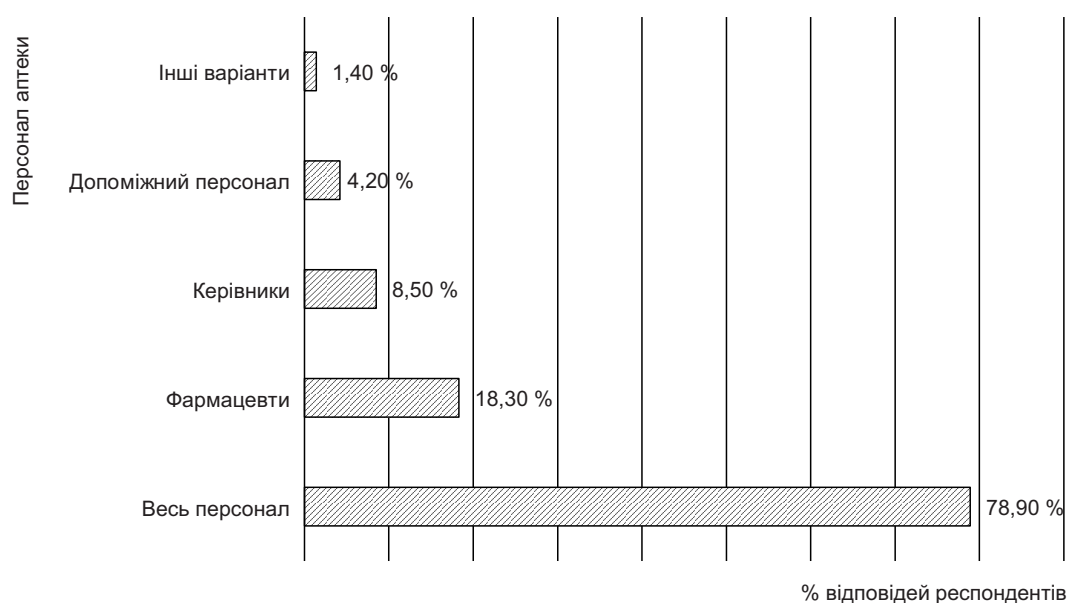

Рис. 1. Доцільність врахування окремих груп працівників в аптечних закладах під час формування СП (за результатами проведеного анкетування)

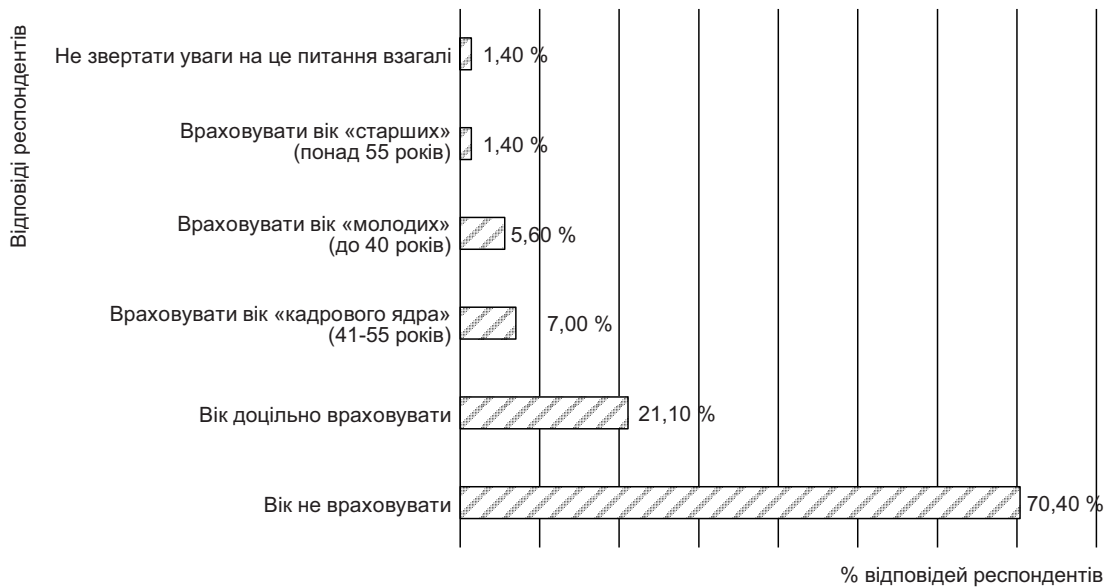

Рис. 2. Доцільність врахування віку ФФ під час формування СП в аптечних закладах (за результатами проведеного анкетування)

на старший вік (понад 55 років). Результати нашого дослідження з цих питань наведено на рис. 2.

Із рис. 2 видно, що, на думку більшості респондентів, під час формування СП для ФФ їхній вік не є важливий (70,40 %) або на це питання не звертати увагу взагалі (1,40 %). Разом із тим, частина респондентів, навпаки, вбачає за доцільне враховувати вік (21,10 %), а тому це питання треба розглядати залежно від обставин і можливостей того чи іншого аптечного закладу.

Як відомо, СП має бути впливовим інструментом на організацію і ефективність праці, на успішність та тривалість трудових

відносин між роботодавцем і працівником. Тому постає питання, чи необхідно під час формування СП передбачати для ФФ виконання додаткових зобов'язань і функцій. Дослідження засвідчили, що в умовах аптечних закладів це не є важливо (53,50 % відповідей респондентів) або взагалі таке питання доцільно не розглядати (32,40 % відповідей респондентів).

СП має задовольняти не тільки потреби та надавати підтримку ФФ, але й бути корисним для роботодавця. Тому обирають певні шляхи розв'язання цього питання. На рівні аптечних закладів нами рекомендовано їх чотири (рис. 3).

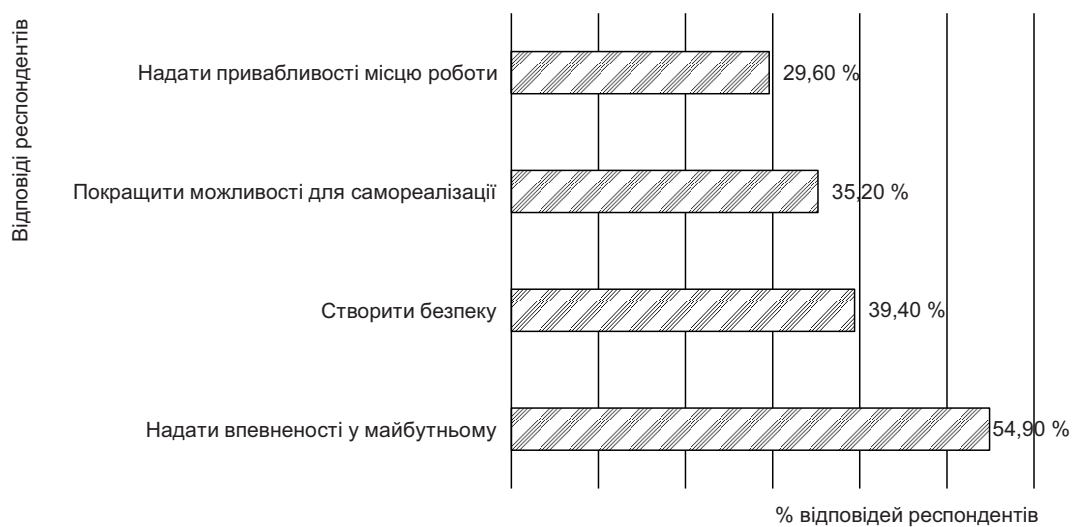

Рис. 3. Можливі шляхи задоволення потреб ФФ і роботодавців під час формування СП на рівні аптечного закладу (за результатами проведеного анкетування)

Із рис. 3 видно, що, на думку респондентів, під час формування СП для ФФ перевагу треба надавати забезпеченню впевненості у майбутньому (54,90 %) та створенню безпеки (39,40 %).

Як зазначено вище, СП має бути певною мірою універсальним, але водночас і має враховувати індивідуальні потреби ФФ в умовах того чи іншого аптечного закладу. Тому існують різні методи його формування, наприклад: відповідно до державних стандартів та статутних документів аптечного закладу, або коли ФФ самостійно обирають той чи інший СП залежно від його складових; коли ФФ мають змогу впливати на складові СП під час його формування; або коли персонально формують СП для конкретного ФФ залежно від оцінки його роботи (за бальною системою) тощо.

Нами запропоновано особистий метод формування СП для ФФ на рівні аптечного закладу, заснований на вивченні не лише комплексних загальнодержавних і галузевих підходів, але й індивідуальних потреб. Для цього обґрунтовано складові СП, які відповідають потребам ФФ на рівні аптечних закладів. Так, за результатами експертного оцінювання виявлено, що респонденти надають перевагу складовим СП, наведеним у табл. 5.

Із табл. 5 видно, що до основних п'яти складових СП для ФФ на рівні аптечного закладу відносять оплату витрат на професійне навчання (84,51 %), безкоштовний щорічний медичний огляд (83,10 %), надання спеціального одягу (80,28 %), оплату проїзду до місця роботи (палива) (61,97 %) та часткову оплату відпочинку (52,11 %). Тобто всі вони направлені на підтримку професійної діяльності ФФ на рівні аптечного закладу. Інші складові СП є також доцільними (рейтинг від 6 до 11 місця), їх треба враховувати під час його формування, що й зазначили експерти. На їхню думку, важливою також постає передбачена можливість змін і доповнень до цього переліку складових СП (за рейтингом 12 місце). З'ясовані складові СП для ФФ за рівнем переваг дещо відрізняються від загальностатистичних даних [3, 9]. У цьому й полягають їхні специфічні особливості (див. рис. 4).

Важливою умовою специфіки формування СП для ФФ залишається потреба в їх професійній підтримці шляхом позитивного впливу на індивідуальну та організаційну ефективність їхньої праці, тривалість і успішність трудових відносин між ними й роботодавцем. Разом із тим такий СП має бути в межах фінансових можливостей та економічної доцільності того чи іншого аптечного

Таблиця 5

СКЛАДОВІ СП, ЯКИМ НАДАЮТЬ ПЕРЕВАГУ ФФ НА РІВНІ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Складові СП	Рейтинг за вагомістю	Кількість експертів, що підтримали	
		абс.	%
Оплата витрат на професійне навчання	1	120	84,51
Безкоштовний щорічний медичний огляд	2	118	83,10
Надання спеціального одягу	3	114	80,28
Оплата проїзду до місця роботи (палива)	4	88	61,97
Часткова оплата відпочинку	5	74	52,11
Компенсація витрат на оренду житла	6	40	28,17
Дитячі подарунки на свята	7	38	26,76
Оплата або дотація на харчування	8	32	22,54
Проведення спортивно-оздоровчих заходів	9	30	21,13
Оплата мобільного зв'язку	10	18	12,68
Надання кредитів роботодавцем	11	12	8,45
Інше	12	12	8,45

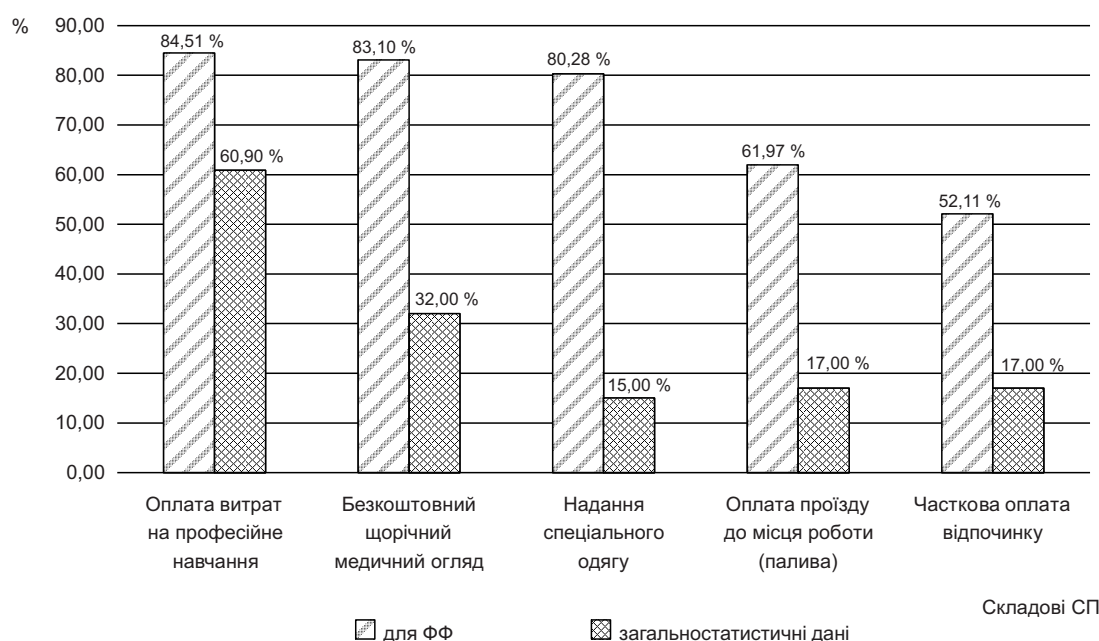

Рис. 4. Основні складові СП для ФФ на рівні аптечних закладів проти загальностатистичних даних за рівнем переваг

закладу і поставати не як зобов'язання адміністрації, а як інвестиції у персонал. Цього можна досягти різними напрямками формування СП. Спираючись на думку експертів, ми виокремили десять таких напрямків підтримки (табл. 6).

Із табл. 6 видно, що серед напрямів підтримки ФФ під час формування для них СП на рівні аптечних закладів чітко окреслено найвагоміші, підтримка експертів яких перебуває в межах від 49,30 % до 33,80 % (рейтинг від № 1 до № 5). До них належать:

Таблиця 6

НАПРЯМИ ПІДТРИМКИ ФФ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СП НА РІВНІ АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Напрями підтримки	Рейтинг за вагомістю	Кількість експертів, що підтримали	
		абс.	%
Посилити зацікавленість у роботі	1	70	49,30
Посилити бажання утриматись на робочому місці	2	68	47,89
Посилити бажання зосередитись на результатах своєї праці	3	62	43,66
Сприяти досягненню відповідності професійним стандартам	4	54	38,03
Сприяти досягненню вимог професійних компетенцій	5	48	33,80
Активізувати реагування на проблеми в закладі та можливостях їх розв'язання	6	46	32,39
Посилити рівень інформаційної доступності до професійних питань	7	40	28,17
Розширити професійну інтегрованість через онлайн системи	8	38	26,76
Посилити відповідальність за виконання своїх обов'язків	9	36	25,35
Залучити додаткові інформаційні технології за рахунок роботодавця	10	32	22,54

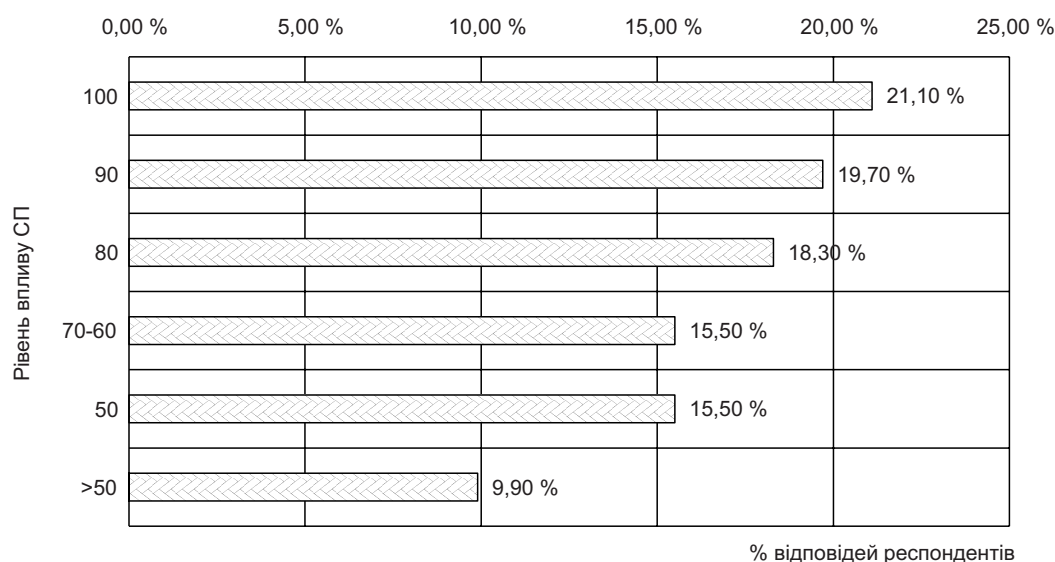

Рис. 5. Можливий рівень впливу СП на соціальний захист ФФ в аптечних закладах (за результатами проведеного анкетування)

посилення зацікавленості в роботі (№ 1), посилення бажання утриматись на робочому місці (№ 2), посилення бажання зосередитись на результатах своєї праці (№ 3), сприяння відповідати професійним стандартам (№ 4), сприяння досягненню вимог професійних компетенцій (№ 5).

За результатами проведених досліджень нами окреслено особливості формування СП для ФФ в аптечних закладах та напрями посилення адресної його реалізації. З'ясовано, що це дозволить позитивно вплинути на соціальний захист і покращення умов професійної діяльності ФФ. На думку респондентів, такий вплив здебільшого може бути в межах від 100 % до 50 % (128 респондентів, або 90,14 % від загальної кількості опитаних) (рис. 5).

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. З'ясовано, що під час формування СП для ФФ на рівні аптечних закладів треба орієнтуватись на певні особливості. Для цього

розглянуто доцільність враховувати окремі групи працівників в аптечних закладах, можливі шляхи одночасного забезпечення потреб ФФ і роботодавців, перелік складових СП, потребу у виконанні ФФ додаткових зобов'язань і функцій.

2. Обґрунтовано найвагоміші складові СП, яким надають перевагу ФФ у сучасних умовах, та наведено їхні специфічні відмінності від загальнодержавних даних. Окреслено напрями підтримки ФФ під час формування СП на рівні аптечних закладів.

3. Важливо продовжити дослідження з більш детального вивчення шляхів посилення адресного впливу СП на соціальну підтримку ФФ залежно від обставин і умов функціонування аптечних закладів. Все це в комплексі підвищить вмотивованість професійної діяльності ФФ, їх соціальний захист та якість фармацевтичного забезпечення населення, медичних цивільних і військових установ загалом.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Толочко В. М., Зарічкова М. В., Опрошанська Т. В., Должнікова О. М. Аналіз сучасних проблем в діяльності аптечних закладів при фармацевтичному забезпеченні населення України. *Сучасні аспекти створення лікарських засобів* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. дистанц. конф., м. Харків, 1 лют. 2022 р. Харків : НФаУ, 2022. С. 221-222.
2. Ukrainian operational information on the spread of coronavirus infection 2019-nCoV. URL: <https://moz.gov.ua/articale/news/operativna-informacija-pro-poshirennya-koronavirusnoi-infekcii-2019-COV19>.
3. Гриненко А. М. Соціальний пакет як інструмент мотивації та соціальної захищеності працівників підприємств. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції* : зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. XVI, № 4. С. 252-262.

4. Толочко В. М., Зарічкова М. В., Должнікова О. М. Аналіз формування системи соціального захисту в Україні в контексті євроінтеграції. *Відкриваємо нове сторіччя : здобутки та перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяч. 100-річчю НФаУ. Харків : НФаУ, 2021. С. 431-433.
5. Толочко В. М., Зарічкова М. В., Опрошанська Т. В., Должнікова О. М. Аналіз сучасних проблем в діяльності аптечних закладів при фармацевтичному забезпеченні населення України. *Сучасні аспекти створення лікарських засобів* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. дистанц. конф., м. Харків, 1 лют. 2022 р. – Харків : НФаУ, 2022. С. 221-222.
6. Івахненко В. І. *Курс економічного аналізу*. Київ : Знання-Прес, 2017. 207 с.
7. United Nations Development Program. Human Development Reports 2019 Human Development Index Ranking. URL: http://report2019.archive.s3_website-us-east-1amazonaws.com/.
8. Tolochko V. M., Zarichkova M. V., Artiukh T. O., Muzika T. F. Analysis of Ukrainian economic model of social protection specialists of pharmacy and directions improvement on the basis of social protection systems in the European Union. *Advances of science: proceedings of articles the international scientific conference, Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 27 April 2018*. Czech Republic, Karlovy Vary : Skleněný Mústek – Ukraine, Kyiv : MCNIP, 2018. P. 26-36.
9. Сотнікова Ю. В. Ланцюг: соціальна безпека – соціальний захист – соціальне забезпечення. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія і практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Харків : Видавець ФОП Мезіна, 2018. С. 186-189.
10. Барінова М. А. Пенсійне забезпечення: нові підходи. *Людина і праця*. 2017. № 11. С. 54.
11. Котвіцька А. А., Яценко О. А., Суріков О. О. Менеджмент у соціальних сферах діяльності як вид державного соціального управління. *Соціальна фармація в Україні : стан, проблеми та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтенет-конф. за участю міжнарод. спеціалістів, м. Харків, 3 квіт. 2013 р. Харків : НФаУ, 2013. С. 246-248.
12. Кубарева І. В., Бондарь Г. Є. Правові методи забезпечення соціальної спрямованості фармацевтичної діяльності. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 25-26 квіт. 2019 р. Харків : НФаУ, 2019. С. 100-104.
13. Толочко В. М., Зарічкова М. В., Суріков О. О., Должнікова О. М. Дослідження розвитку системи соціального захисту в Україні з огляду на досвід зарубіжних країн. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2021. Т. 7, № 2. С. 47-60. DOI: 10.24959/sphhcsj.21.222.
14. Толочко В. М., Зарічкова М. В. Система соціального захисту спеціалістів фармації в Україні та за кордоном : монографія. Харків : НФаУ, 2019. 191 с.
15. Зарічкова М. В. Впровадження соціального пакету в аптечні заклади України: визначення та порядок обліку. *Актуальні проблеми розвитку галузевої економіки та логістики* : матеріали V наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 20-21 квіт. 2017 р. Харків : НФаУ, 2017. С. 355-358.
16. Посилкіна О. В., Братішко Ю. С., Світлична К. С. Діагностика сталого соціально-економічного розвитку фармацевтичних підприємств. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. 2015. № 3. С. 44-50.
17. Толочко В. М., Зарічкова М. В. Обґрунтування етапів формування та складових елементів «соціального пакету» працівників фармацевтичного сектора сфери охорони здоров'я України : метод. рек. Київ : Укрмедпатентінформ, 2017. 22 с.
18. Прийняття управлінських рішень : навч. посіб. / Ю. Є. Петруня та ін. Дніпропетровськ : АМСУ, 2015. 189 с.
19. Chlang H. E., Goes P., Stohz E. Business Intelligence and Analytics Education, and Program Development : A Unique Opportunity for the Information Systems Discipline. *ACM Transaction on management information systems*. 2012. Vol. 3, No. 3. 12-25. URL: http://www.Informationintelligence.org/Articles/Business-and-Analytics_Education_ACM_oct_2012.pdf.

References

1. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Oproshanska, T. V., Dolzhnikova, O. M. (2022). Proceeding from Suchasni aspekty stvorennia likarskykh zasobiv : *materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. dystants. konf. (1 liut. 2022 r.)*. (pp. 221-222). Kharkiv : NFaU.
2. Ukrainian operational information on the spread of coronavirus infection 2019-nCoV. Available at: <https://moz.gov.ua/articale/news/operativna-informacija-pro-poshirennja-koronavirusnoi-infekcii-2019-COV19>.
3. Hrynenko, A. M. (2017). Proceeding from Problemy ratsionalnoho vykorystannia sotsialno-ekonomichnoho ta pryrodno-resursnoho potentsialu rehionu: finansova polityka ta investytsii : *zb. nauk. pr. (Vyp. XVI, No. 4)*. (pp. 252-262). Kyiv.
4. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Dolzhnikova, O. M. (2021). Proceeding from Vidkryvaiemo nove storichchia : *zdobutky ta perspektyvy : materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu, prysviach. 100-richchiu NFaU*. (pp. 431-433). Kharkiv : NFaU.
5. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Oproshanska, T. V., Dolzhnikova, O. M. (2022). Proceeding from Suchasni aspekty stvorennia likarskykh zasobiv : *materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. dystants. konf. (1 liut. 2022 r.)*. (pp. 221-222). Kharkiv : NFaU.

6. Ivakhnenko, V. I. (2017). *Kurs ekonomichnoho analizu*. Kyiv : Znannia-Pres, 207 s.
7. United Nations Development Program. Human Development Reports 2019 Human Development Index Ranking. Available at: http://report2019.archive.s3_website-us-east-1amazonaws.com/.
8. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Artiukh, T. O., Muzika, T. F. (2018). Analysis of Ukrainian economic model of social protection specialists of pharmacy and directions improvement on the basis of social protection systems in the European Union. *Advances of science: proceedings of articles the international scientific conference (27 April 2018)*. (pp. 26-36). Czech Republic, Karlovy Vary : Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv : MCNIP.
9. Sotnikova, Yu. V. (2018). Proceeding from Suchasni problemy upravlinnia pidpriemstvamy: teoriia i praktyka : *materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (pp. 186-189). Kharkiv : Vydavets FOP Mezina.
10. Barynova, M. A. (2017). *Liudyna i pratsia*, 11, 54.
11. Kotvitska, A. A., Yashchenko, O. A., Surikov, O. O. (2013). Proceeding from Sotsialna farmatsiia v Ukraini : stan, problemy ta perspektyvy : *materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. za uchastiu mizhnarod. spetsialistiv (3 kvit. 2013 r.)*. (pp. 246-248). Kharkiv : NFaU.
12. Kubarieva, I. V., Bondar, H. Ye. (2019). Proceeding from Sotsialna farmatsiia: stan, problemy ta perspektyvy : *materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (25-26 kvit. 2019 r.)*. (pp. 100-104). Kharkiv : NFaU.
13. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V., Surikov, O. O., Dolzhnikova, O. M. (2021). *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorov'ia*, 7 (2), 47-60. doi: 10.24959/sphhcj.21.222.
14. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V. (2019). *Systema sotsialnoho zakhystu spetsialistiv farmatsii v Ukraini ta za kordonom*. Kharkiv : NFaU, 191.
15. Zarichkova, M. V. (2017). Proceeding from Aktualni problemy rozvytku haluzevoi ekonomiky ta lohistyky : *materialy V nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu (20–21 kvit. 2017 r.)*. (pp. 355-358). Kharkiv : NFaU.
16. Posylkina, O. V., Bratishko, Yu. S., Svitlychna, K. S. (2015). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 3, 44-50.
17. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V. (2017). *Obgruntuvannia etapiv formuvannia ta skladovykh elementiv "sotsialnoho paketa" pratsivnykiv farmatsevtichnoho sektora sfery okhorony zdorov'ia Ukrainy*. Kyiv : Ukrmedpatentinform, 22.
18. Petrunia, Yu. Ye. et al. (2015). *Pryiniattia upravlinskykh rishen*. Dnipropetrovsk : AMSU, 189.
19. Chlang, H. E., Goes, P., Stohz, E. (2012). Business Intelligence and Analytics Education, and Program Development : A Unique Opportunity for the Information Systems Discipline. *ACM Transaction on management information systems*, 3 (3), 12-25. Available at: http://www.Informationintelligence.org/Articles/Business-and-Analytics_Education_ACM_oct_2012.pdf.

Відомості про авторів:

Зарічкова М. В., докторка фармацевтичних наук, професорка, завідувачка кафедри управління та економіки фармацевції, Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармацевції Національного фармацевтичного університету Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0001-7980-5669>). E-mail: fauzetta@gmail.com

Толочко В. М., доктор фармацевтичних наук, професор кафедри управління та економіки фармацевції, Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармацевції Національного фармацевтичного університету Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0001-8116-4063>). E-mail: uef-ipksf@nuph.edu.ua

Семченко К. В., докторка фармацевтичних наук, доцентка кафедри аптечної технології ліків, Національний фармацевтичний університет Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0003-3824-8899>). E-mail: tolochko.kv@gmail.com

Должнікова О. М., кандидатка фармацевтичних наук, доцентка кафедри управління та економіки фармацевції, Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармацевції Національного фармацевтичного університету Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0003-0961-0158>). E-mail: dolgnikovaolga@gmail.com

Мороз С. Г., кандидатка фармацевтичних наук, доцентка кафедри управління та економіки фармацевції, Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармацевції Національного фармацевтичного університету Міністерства охорони здоров'я України (<https://orcid.org/0000-0003-4150-0741>). E-mail: m.sg@ukr.net

Information about authors:

Zarichkova M. V., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, head of the Department of Management and Economics of Pharmacy, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0001-7980-5669>). E-mail: fauzetta@gmail.com

Tolochko V. M., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor of the Department of Management and Economics of Pharmacy, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0001-8116-4063>). E-mail: uef-ipksf@nuph.edu.ua

Semchenko K. V., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), associate professor of Pharmaceutical Technology of Drugs Department, National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0003-3824-8899>). E-mail: tolochko.kv@gmail.com

Dolzhnikova O. M., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), assistant professor of the Department of Management and Economics of Pharmacy, of the Department of Management and Economics of Pharmacy, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0003-0961-0158>). E-mail: dolgnikovaolga@gmail.com

Moroz S. G., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), assistant professor of the Department of Management and Economics of Pharmacy, of the Department of Management and Economics of Pharmacy, Institute for Advanced Training of Pharmacy Specialists of the National University of Pharmacy of the Ministry of Health of Ukraine (<https://orcid.org/0000-0003-4150-0741>). E-mail: m.sg@ukr.net

Надійшла до редакції 28.04.2023 р.